

Σεμ. 11 (23 Μα.) Στωικοί

Η ελληνιστική φιλοσοφία

ελληνιστική φιλοσοφία: 323 (θάνατος Μεγάλου Αλεξάνδρου)-31 (πτώση Πτολεμαίων) π.Χ., διασπορά ελληνικής φιλοσοφίας στην αυτοκρατορία (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Πέργαμος), καθιέρωση ελληνικής γλώσσας ως το επιστημονικό εργαλείο, αντιγραφή κλασικών έργων, η επιρροή του Σωκράτη, η φιλοσοφία ως τέχνη του βίου, η αναζήτηση της ευτυχίας.

κυριότερες σχολές: Στωικοί (Ποικίλη Στοά), Επικούρειοι (Κήπος), Σκεπτικοί (Ακαδημία), Περιπατητικοί (Λύκειο), Σωκρατικές σχολές (Κυνικοί, Κυρηναϊκοί, Μεγαρικοί).

πηγές: αποσπάσματα και μαρτυρίες, συχνά από αντίπαλους, ελάχιστα σωζόμενα έργα.

χαρακτηριστικά σχολών: ιδρυτής-σχολάρχης-μαθητές, συγκεκριμένος τόπος συνάθροισης, δημιουργία ιδρυμάτων σε άλλες πόλεις, καλλιέργεια και προώθηση μιας φιλοσοφικής και επιστημονικής παράδοσης, πρόγραμμα σπουδών, ιδιωτικές και δημόσιες διαλέξεις, επιρροή από προγενέστερους φιλοσόφους και σύνθεση απόψεων, διαμάχες με άλλες σχολές.

Ο στωικισμός

κυριότεροι εκπρόσωποι: *αρχαία Στοά* > Ζήνων ο Κιτιεύς (ιδρυτής), Κλεάνθης ο Άσσιος, Χρύσιππος ο Σολεύς (διαμόρφωση των βασικών θεωριών)· *μέση Στοά* > Παναίτιος ο Ρόδιος, Ποσειδώνιος ο Ρόδιος (προσπάθεια συγκερασμού στωικών, πλατωνικών και αριστοτελικών αρχών)· *νέα Στοά* > Σενέκας, Επίκτητος, Μάρκος Αυρήλιος (η φιλοσοφία από την Αθήνα στη Ρώμη, έμφαση στην ηθική).

διαίρεση φιλοσοφίας: λογική, φυσική, ηθική (ο ανώτερος κλάδος)-ενότητα φιλοσοφίας.

σχέση με άλλα συστήματα: η πλέον δημοφιλής και αποδεκτή φιλοσοφική σχολή, σύνθεση απόψεων (αριστοτελική λογική, ηρακλείτεια φυσική, πλατωνική θεολογία, σωκρατική ηθική) και σφοδρή σύγκρουση με Επικούρειους (τα πάντα αποτελούνται από άτομα και κενό, οι θεοί δεν αναμειγνύονται στα ανθρώπινα, το υπέρτατο αγαθό είναι η ηδονή).

Βασικές αρχές

Ολόκληρος ο κόσμος αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό που συνίσταται από δύο στοιχεία, την *ύλη* (το υπόστρωμα των μεταβολών) και τον *λόγο* ή *φύση* που συχνά ταυτίζεται με τον *θεό*. Ο τελευταίος σχηματικά απεικονίζεται ως ένας είδος φωτιάς (*πύρ τεχνικόν*) που δίνει ζωή στον κόσμο, ο οποίος γεννιέται και καταστρέφεται ανά τακτά διαστήματα (*ἐκπύρωσις*). Ο κόσμος βρίσκεται σε εσωτερική αρμονία παρά τις αλλαγές που παρατηρούμε και είναι προϊόν της σοφίας του θεού και της φροντίδας του για τα έμβια όντα. Μια αφανής δύναμη ενοποιεί όλα τα πράγματα που βρίσκονται σε αμοιβαία σχέση και αλληλεξάρτηση (*συμπάθεια*). Αυτή η αφανής δύναμη προκαθορίζει την τύχη των πάντων και εκφράζει την καθολική αναγκαιότητα που διέπει τον κόσμο (*είμαρμένη*).

Προβλήματα

1. *Είμαστε όμως ελεύθεροι και αξίζουμε τιμωρία για τις ανήθικες πράξεις μας αν όλα είναι προκαθορισμένα; Κανείς δεν απαλλάσσεται από την ηθική ευθύνη των πράξεών του, καθώς υπάρχει ένα σχετικό επίπεδο αυτονομίας μολονότι η ροή των γεγονότων είναι προκαθορισμένη (πρβ. έναν σκύλο δεμένο από το άρμα που μπορεί να επιλέξει αν θα το ακολουθήσει ή αν θα κινηθεί αντίθετα, μολονότι τα περιθώρια κίνησης είναι περιορισμένα). Έχουμε φυσική κλίση προς το αγαθό αλλά συχνά επιλέγουμε συνειδητά το αντίθετο.*
2. *Γιατί υπάρχει κακό στον κόσμο αφού όλα είναι προϊόν της θείας πρόνοιας; Ακόμη και τα φαινομενικά κακά ή ατελή είναι μέρος της συμπαντικής αρμονίας και υπηρετούν βαθύτερους σκοπούς της φύσης που συχνά αδυνατούμε να κατανοήσουμε. Λόγου χάρη, το κεφάλι μας, το πλέον σημαντικό μέρος του σώματος, αποτελείται από μικρά και λεπτά κόκαλα και επομένως είναι εύθραστο. Αυτό μπορεί να είναι κακό για το κεφάλι μας αλλά βοηθά στην κινητικότητα και την ομαλή λειτουργία του σώματος. Αλλά και οι ανθρώπινες κακίες (π.χ. αδικία) είναι απαραίτητες στο πλαίσιο του συνόλου, γιατί χωρίς αυτές δεν θα μπορούσαμε να συλλάβουμε το πραγματικό νόημα και την αξία της αρετής.*

Η ευδαιμονία ως σοφία

Η λογική και η τάξη που διέπουν τον κόσμο δείχνουν τι πρέπει να κάνει ο άνθρωπος για να ζήσει σε αρμονία με τον εαυτό του και τον κόσμο (*όμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν*). Υπάρχουν πράγματα που αδυνατούμε να ελέγξουμε (κακοτυχίες, αρρώστιες, θάνατος), ωστόσο η γνώση των κανόνων που διέπουν τον κόσμο είναι το κλειδί της ευδαιμονίας. Αν δεν μπορούμε να τους κατανοήσουμε, εμφανίζονται τα *πάθη* (φιλοδοξία, ταραχές, φόβοι). Ακόμη και ένας δούλος (πρβ. Επίκτητος) μπορεί να είναι σοφός, ελεύθερος και ευδαίμων εφόσον αποδέχεται αυτό που του συμβαίνει χωρίς να επηρεάζεται αρνητικά η εσωτερική διάθεσή του (πρβ. υπέμενε τις συμφορές με στωικότητα = ηρεμία, απάθεια, εγκαρτέρηση).

Βασικά χαρακτηριστικά θεού

1. Αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του κόσμου, τη γονιμοποιό και έλλογη δύναμη που διαπερνά και κυβερνά τα πάντα.
2. Είναι ον αθάνατο, λογικό και αγαθό.
3. Δεν έχει ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά ούτε μπορεί να ταυτιστεί με έναν συγκεκριμένο θεό. Κάθε θεός της παραδοσιακής θρησκείας συλλαμβάνει ορισμένα χαρακτηριστικά του (π.χ. *Ήφαιστος και πῦρ τεχνικόν*). Οδηγούμαστε στη γνώση του μέσω μια φυσικής κοινής προδιάθεσης (*πρόληψις*).
4. Προνοεί για κάθε λεπτομέρεια του κόσμου και τα πάντα δημιουργούνται ώστε να υπηρετούν τους ανθρώπους στον καλύτερο δυνατό βαθμό.